

Päevalehes 1906 järjeloona ilmunud Abhaasia Estonia küla asuniku Johan Pihlaka (1861–1915) ülevaade rahututest sündmustest Suhhumi piirkonnas 1905. aastal. Alalised röövimised alates veebruarist 1905. Johan Pihlaka vara röövimine. Suhhumi ringkonna ülema (kaukaaslane) ükskõikne suhtumine. Megrelid kui kõige suuremad röövlid. Megreli küla Pšap (Pshap) Estonia naabruses: 70 elaniku seas 50 röövliit. Kubermangu asevalitseja saadiku polkovnik Pavlovi kontrollkülaskäik ja kaebuste ärakuulamine. Megrelite ähvardused eestlastele. Estonia asunik Jaan Liiv (Liiv). Kahe röövli kinnipüüdmine Johan Pihlaka poja Silwied Atniochius Pihlaka abiga. Abhaasid kui megrelitest meeldivamad. Abhaaside ja megrelite omavahelise vaenu (küllap ka hili-sema Gruusia–Abhaasia vaenu) tagamaad. Abhaaside eemalejäämine 1905. aasta rahutustest. Megrelite Nikolajevski küla Estoniast 5 km idas; Drandi (Drandõi) küla. Megrelite katsed eestlasi ja abhaase omavahel tülli ajada. Kaukaaslaste karistamine röövimiste ja rahutuste eest. Kindral Alihhanov (Alihanow) ja tema lahke suhtumine eestlastesse. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Päevaleht (nr. 50), 25. veebruar 1906, lk. 2

Kiri Suhum-Kaleest.

Juba lapsepõlves geograhiat õppides, tundsin ma Kaukasia kohta iseäralist huwitust ja mõtlesin: Kui suureks saan ja võimalik reisida on — kõige pealt lähen sajarahwa-, kõrgemägede- ja imedemaad Kaukasiat vaatama. „Aeg tuli — maa ja mere peal silm mõnda seletas,” — seletas ka Kaukasiat, mis mulle nüüd juba 18½ aastat kodukohaks on olnud ja millest mõndagi mu silmanägemise järele võiksin rääkida. Mul ongi nõuu, kui see „Päevalehe” ja „Aja” lugejaid huvitab ja lehtede toimetus soovib — siinsetest oludest pikemas kirjelduses, võimalikult igast küljest, iseäranis eestlaste elust pildikest kujutada. Tänase, lühema kirja saadan ainult nagu sõnasoojaks ja tutvustajaks ette.

Ütle mata tore ja kohutaw-suurepäraline on neitsilik Kaukasus oma pilweid pillutawate mägedega, kuhu paiguti weel ühegi inimese jalg ei ole saanud. All orgudes ja ülepea madalikus on — nimelt Taga-Kaukacias — peaaegu alaline suwi, kõiksugu wärwides lokkawa lõunamaa loodusega. Keskmises kõrguses on muidugi paraja maawöö kliima ja loodus, kuna mägede otsas, pealpool pilwede pakase taadi kodu — igawene põhjamaa tali walitseb . . . Waatajal on siin troopika maadest põhjanabani täieline loodusepilt silma ees. Wähemalt tasasemaa elanikule, kes siin ei ole sündinud, on Kaukasus tõesti imedemaa. Ka keeli kuulukse siin rohkem räägitama, kui teatud nelipühil Jeruusalemmas ja ülepea rohkem kui kusagil mujal, sest siin elab väga palju weikeseid rahwaid, kellel iga ühel ise keel, ehk vähemalt lahkuminew murrak on; peale selle asub siin palju wõeraid teistest Europa ja Asia rahwastest. Asjatundjate otsuse järele räägitakse Kaukasia pealinnas Tiflises 87 keelt.

Kui meie aga siinse pärisrahwa kulturalist elujärke tähele panema, alaneb meie waimustus märksalt, — olgugi, et kaukaslasi wäliselt waadates, kehaehituse ja näulaadi poolest ilmas ilusamateks inimesteks peetakse. Kuid ka nende ilu pärast ei ole meil suuremat põhjust kadedaks saada: Kaukaslane walmib wara ja — närtsib noorelt . . . Neiud näituseks saawad juba 12—15 aastaselt täisealiseks; suurem õitseage wältab 20 aastani, siis hakkawad nad juba silmnähtawalt wananema ja peale 30 aasta muutuwad kuulsad Kaukasia naisiludused koguni inetumaks ja wastikuks, kuna Europa, näituseks Eesti naisterahwas weel 40 aasta ümber wõrdlemisi kaunis noor näitab. 30 aastane hallpea wõi -habe ei ole kaukaslaste seas sugugi haruldane nähtus.

Nagu tuttaw, on muust maailmast enam wähem lahutatud mägede elanikud waimuhariduse poolest tasasemaa elanikkudest taha jäänud, mis Kaukasiasgi, kus ka lähemad ümberkaudsed rahwad: türklased, perslased jne. madala haridusega on — teisiti ei ole. Kaukasia Wene walitsuse alla saamisel jäeti würostidele nende endised, hallist ajast päritud eesõigused pea kõik alles. Ja würostisi on siin enam kui kusagil mujal maailmas. Nimelt arwatakse siin iga 100 inimese kohta üks würostisugust isik olema. Hiljem kärbiti küll paljudel, kes endi würosti seisust dokumentidega tõeks ei wõinud teha, need õigused ära, kuid sellegipärast on neid (würostisi) küllalt. Maa on nende päralt ja alamt rahwast, kes küll nimejärele waba on, oskawad need mehed eksploaterida. Selle tagajärjel on rahwas siis ka koguni metsik, toores, harimata, üsna lapsiku ilmawaatega ja — terwe Kaukasus kubiseb rööwlitest! Muidugi ei puudu nende seas auusaid inimesi ega ka kõrge haridusega isikuid, aga ma räägin rahwa suuremast hulgast — liht rahwast, nagu see peajoontes ette tuleb.

Kui möödaläinud aastal kihutajad wabadusest, wendusest ja uuendusest kõneledes rahwast wabadusewõitlusele kihutasiwad, siis mõistis harimata rahwahulk wabadust selles mõttes, et nüüd — wabalt rööwida wõib . . . Et nad ka wõeraid wihkawad ja ära häwitada ähwardasiwad, siis olime elugi eest tihhti wiimase wõimaluseni hirmul; mitmed oliwad juba põgenemas ehk saatsiwad perekonnad liikuma warandusega siit ära. Kuid kihutajad, kes küll kaukaslased, aga kõrge haridusega ja osawad kõnemehed oliwad, kellel wähe-malt endi püüete kohta selge siht silma ees oli ja teadsiwad, mis nad tahtsiwad — püüdsiwad kõigest jõuust rahwuslisele waenule, mis iseäranis põnew mingrelide ja abhaside wahel oli, piiri panna. Ja nende püüdmistel ja lepitustel näitas tõesti sedawõrt mõju olema, et siinsed pärisrahwad ise wastakute — üksteist ära ei söönud, ega ka üleüldist häwitust wõeraste wastu ette ei wõtnud. Rööwimistele ei suutnud siisgi üksigi wägi tõket teha.

Olgu Kaukasus küll juba wanast ajast saadik kuulus rööwlipesa, aga peale alalise hobusewarguse Suhumi ümbruses ennemalt siisgi muud wargust ega rööwimist ei kuulnud; wõisid päewal ja ööl igal pool julgelt käia. Aga nüüd on meil päris hirmupäewad. Minewa aasta 9. webruarist saadik algasiwad siin ühes muude rahunustega alalised rööwimised peale ja kestawad tänapäewani, ehk küll weel — tänu taewale — elus oleme! Seda kõik kirjeldama hakata, kuluks palju paberit ära, — ehk wõi rööwitööd ülepea mõned eeskujulised asjad on, et neid lähemalt kujutama hakata! Aitab sellestgi, kui üleüldiselt tä-

hendan, et ööl ja päewal, metsas, külades ja suure tee peal rööwitakse. Suured reisutõllad peetakse kinni ja wõetakse ära kõik, mis wõtta sünnib. Kes hobusega kuhugile läheb, sellel käest wõetakse, kas wõi küla wahel; hoia hobune tallis, siis wiiakse sealt salaja. Linnas käiakse hulgakaupa, aga seegi ei aita suurt: Järsku kargab rööwlist wälja, ühed sunniwad surmariistadega rahule jääma, kuna teised tuli-terawate kinshalidega (weikesed, kõige paremast teraksest mõegad; niihästi ühe kui ka kahe teraga) hobuse riistad puruks raiuwad, raha ja kõik parema kraami ära riisuwad ja silmapilgul kõige hobustega kadunud on. Nad on üleni sõjariistus, kuna eestlastel ja wenelastel ainult wähestel rewolwrid wõi jahipüssid on. Önn weel, et nad siis elu peale wäga maiad ei ole, kui kohe wastupanemata kõik ära annad; vähemagi wastupaneku korral on tagajärjeks surm wõi vähemalt raske haawamine. Mõnikord wõetakse isegi riided seljast ära. Mõni mees on weel hea nahatäie peksta saanud, miks hobuseid paremini ei sööda: sündinud ainult üks hobune wõtta, kuna teise, kes liig lahja, maha pidanud jätma. (Siin sõidetakse wõi töötatakse ikka kahe hobusega.) Asi on juba nõnda kaugel, et mõni, kellel raha käepärast ei juhtu olema, naabri käest laenuks küsib, et kui rööwliid nõudma tulewad, neile paar rublagi anda oleks ja neist kudagi heaga lahti saaks. Minewa aasta sai weel ikka kudagi töö käidud, aga tänawu ei julge enam kudagi kündma minna, ehk siin küll kolmekuninga-päewast saadik suwi ja põllutööd tarwis teha on — riisujad teatasiwad „sõbralikult” ette, et siis wiimase hobuse ära wõtawad.

Kaukasia seadus lubab iga kahtlast pealetükkijat, liiategi warast ja rööwliit, surmata, ja kohaline walitsus heidab ette, miks meie seda ei tee, kuid see on hoopis wõimata. Esiteks puuduwad meil sõjariistad; teiseks on rööwliid liiga osawad ja kawalad — kauwad eest kui silmawiirastus. Isegi selleks harjunud kasakad ei suuda neid püüda ega surmata. Kolmandaks ei julgegi neid surmata, sest Kaukasia pärisrahwaste juures on weel tuttaw weretasumine seaduseks. Nimelt on tapetu lähem sugulane kohustatud tapjale kätte maksma. Ta ei küsi, mil põhjusel tapmine on sündinud, waid kui sa ka teab kuhu põgeneksid — luurab senikaua kannul, kui sind surmata saab. Pärisrahwaste juures on sedawiisi põlwest põlweni wihawaen ja tapmine olemas — terwed sugukonnad on aja jooksul häwitatud saanud, sest et selle omaksed, kellele werewõlga tasuti, jälle omalt poolt tasuma hakkawad. —

28. jan. õhtul tuli rööwimise kord ka nende ridade kirjutaja kätte. Olin juba ennem mitme raske õnnetuse tagajärjel õige kehwa elukorda sattunud, nüüd rööwiti weel kõik paremad riided, uus õmblusmasin ja muud kraami, ühtekokku 206 rbl. 70 kop. eest. Tuldi küll kohe appi, ometi kadusiwad kui maa alla! —

Kahjuks on ka Suhumi okrugi (ringkonna) ülem (walitseb nagu kuberner; üks kubeneri nimi puudub) kaukaslane (grusiin), kelle wastu meil, tema teguwiisi järel otsustades, vähematgi usaldust ei wõi olla. Kaukaslased ise kiidawad wäga. Oleme siiski teisel teel endi häda ühes wenelastega kaebada katsumud, ja praegu ongi siin juba suurem kasakatewägi korda jalale seadmas ja pärisrahwa käest sõjariistu ära korjamas. Tahame loota, et kord ometi olud paranema hakkawad.

Et mitte kõiki siinseid rahwaid ühe mütsi alla panna, tähendan weel, et kõige suuremad rööwliid just mingrelid on. Abhasid, näituseks, on küll suurelt jault muhamedlased ja kanged hobusewargad, aga muidu rööwimas nad ei käi. —

Mis weel rääkida oleks, jätan kõik lubatud pikema kirjatöö jauks. Soowin südamest, et ka kodumaal, kus nüüd koledused ja wägiwalla teud sünniwad, kord ja rahu jalale saaks.

Joh. Pihlakas.

Päevaleht (nr. 55), 3. märts 1906, lk. 3

I. P. **Suhum-Kaleest**. 19. webr. Wiimases kirjas tähendasin, et Suhumi okruga ülem kaukaslane on ja teistel rahwastel tema wastu usaldust ei ole; mida täna järgmistes ridades pisut tõendan. 30. jan. läksime 4 küla saadikud (eestlased ja wenelased, kokku 18 meest) okruga ülema juurde palume, et, kuna tänised ettekanded kõik asjataks jäiwad — kord ometi külade kaitseks rööwliite wastu misgi ette wõtaks. Kuna kaukaslased wabalt sisse ja wälja käisiwad ja iga uus tulija kohe ette wõeti, lasti neil tundide kaupa oodata, ja kui selle üle tähendus tegime, hirwitas ukse peal olew ametnik: „Ega meie süü ole, et teil häda on!” Kui ülem wiimaks ometi wälja trepi peale meiega rääkima tuli, siis heitis weel ette, miks meie endid rööwida laseme, rööwliid kinni ei wõta wõi wähe-malt nimekaudu nimetada ei tea jne., nagu oleks meil wähestel ilma sõjariistadeta ülepea wõimalik sõjariistus olewaid rööwlii salkasi kinni püüda, kes järsku, nagu waimud ilmuwad — niisama järsku ka kauwad. Niisama wõimata on nende nimesi teada; nad on tundmata isikud ehk ilmuwad ka kaetud nägudega. Paljusi, kohalisi rööwliid tunneme ka. Nii on Estonia naabruses olew mingreli küla, nimega Pshap (Пшапъ) täieline rööwli küla; 70 mehest teatakse 50 rööwliid ja teised nende nõuumehed olema. Kui mõnda tuttawat nimetasime, ütles okruga ülem: „Neid ma tean! Nimetage, kes teid rööwisiwad?” Wiimaks lubas 30 kasakat saata ja saatisgi, kellest meil aga suurt loota ei ole. Esiteks on neid liiga wähe; teiseks on nad pärismaalased, kelle seas mitmed tuntud endised rööwliid on — ja hunt ikka naljalt hunti ei murra. Ainult see andis meile paremat lootust, et sõjawäe ülem seesama kord 100 Wene kasakat küladesse saatis. Sellest hoolimata ei lõppenud rööwimised weelgi.

Mõni päew hiljem läksiwad wenelased uusi rööwimisi üles andma, siis aga ei wõetud neid enam ettegi, ehk küll õhtuni ootasiwad. Pärismaalasi oli aga wastuwõtmise ruum ja hoow kubinal täis. Ka oli okruga ülem pisut warem asewalitsejale aruande saatnud, et Suhumis kõik rahuline on, pärismaalased endid wiisipärast ülesse peawad jne., mis ajalehtedest leidsime. See teate üsna ehmatas rahwast (wenelasi, eestlasi, greeklasi, türklasi, armenlasi ja teisi mitte kaukaslasi) ja sundis okruga ülema kohta arwama, et ta meelega tahab — teisi rahwaid häwitada lasta — kuigi selleks muid tõendusid ei olnud. Õnneks jõudsiwad rahwa hädakaebtused asja tõsise seisukorra kohta ometi mis-

gil teel telegrahwi läbi asewalitseja kõrwu, kes saadiku asja järele kuulama saatis. 16. skp. jõudis saadik polkownik Pawlow küladesse, kes väga lahkelt kõik kaebtused ära kuulab ja tarwilikul kohal ette panna lubas. — Praegu on Suhumi ümbruses ja ülepea Kutaisi kubermangus sõjawäge ja kasakaid suu-
rel arwul ja oodetakse weel juurde. Pärismaalased on juba hirmul: iseäranis kaupmehed peidawad paremat kraami ja kaupa kõrwale, wõi otse maa sisse, sest kardetakse põletamist, mis arwatawasti ka tulemata ei jää. —

Wenelased ja eestlased ei ole siin walitsuse wastu misgit meealaldust teinud, ei karda siis ka sõjaseaduse walitsust, waid ootame sellest praegusele raskele seisukorrale kergitust. Küll aga ähwardawad meid pärismaalased mingrelid, et kui neid põletatakse, nemad siis hiljem Eesti ja Wene küladega sedasama teewad. Kudas asi lõpeb, ei tea praegu kudagi ette arwata; kõik on segane, nagu nõia katlas! Wiimastel päewadel on rööwimine ometi wähe-
maks jäänud.

14. skp. läks Estonia mees Jaan Liiw Kodori jõe saarte pealt pojaga puid tooma, kus poeg padrikus nelja sõjariistus rööwlit märkas. (Estonia asutus on Kodori jõe kaldal, mis jõgi — 1—2 wersta laiune — eestlaste ja abhaside wahel piiriks on.) Rööwliid tahtsiwadgi hobuseid ära wõtma hakata, aga Liiw sai enne põgenema ja teatas seekord meie külas wiibiwale mõnele pärismaa kasakale, kes ühes eestlastega rööwliid saiwad kinni wõtta. Kinni wõtmisel polnud neil enam sõjariistu. Kasakad ei tahtnud asja kudagi protokollu wõtta, waid rööwliid koguni lahti lasta, et neil sõjariistu polnud ja neid mitte rööwimise pealt kätte ei saadud, kuid pärast leiti padrikust otsides ometi hea Berdani püss ja 4 rewolwrit, mispärast süüdistatawad eestlaste tungiwal nõudmisel ikkagi kinni wiidi. Kasakate ohwitser on mingrel, kasakad abhasid ja kinniwõetud rööwliid — ka abhasid. Ongi hea näitus, et hunt hunt ei taha murda. Ka see asi sai asewalitseja saadikule ette kantud, ja nende kasakate nimed, kes ise endised teatud rööwliid on — ülesse antud.

Tänini on küll weel mõnigi rööwliidest puutumata jäänud, aga kartuse pärast nende eest on kaudsel teel igaüks palju kahju saanud. Muutugu asi nüüd, kudas tahes, aga wiimasel ajal läks seisukord juba päris wäljakannatamataks, mispärast igaüks muutust ootab.

Mets on warjulisemates kohtades juba lehte puhkemas ja warasemad wiljapuud õitsewad.

Päevaleht (nr. 61), 10. märts 1906, lk. 3

J. P. **Suhum-Kaleest**, 25. web. Okrugü ülem kutsuti, kantselei ametnikkude tõenduse järele, asewalitseja juurde Tiflissi, milleks muidugi wiimases kirjas räägitud asewalitseja saadiku herra Pawlowi siinse olude rewiderimine põhjuseks oli.

Röövimistele ei tule ega tule, suurendatud kaitseväest hoolimata, lõppu — olgugi, et wahepeal mõni päew rahun juhtub mööda minema. Kuna tänini wnelastest ega eestlastest ükski pole julgenud rööwlitele wastu hakata, weel vähem ühtgi kinni wõinud püüda, läks 21 skp. ometi eestlastel õnneks kahte rööwlit kinni püüda. Nii äratas üleüldist tähelepanemist ja imestamist, et see kui esimene sarnane juhtumine peaasjalikult poisikese läbi sündis. Et see poisike nende ridade kirjutaja oma poeg oli, siis ei ole mul just asjast nii ladus rääkida — katsun lähemalt ometi. Minu 16 a. poeg Silwied Atniochus Pihlakas — alles õige lapsiku wälja nägemisega — kündis kahe hobusega päris majade wahel, weikesest kloostrist umbes 80 sülda ja lähemast eestlase majast sülda 20 kaugel, kui õhtul eel äkitselt kaks abhasi rööwlit juurde ilmusiwad. Esiteks teretati wiisakalt, siis aga hüüti: стої! (seisa!) ja üks rööwel haaras poisist kinni, rewolwriga kaks korda otse rindu lastes, mis laengud aga õnneks juba tühjaks lastud oliwad; selle ajaga lõikas teine hooste riistad puruks ja mõlemad kargasiwad selga, aga juba jooksis naaber appi. Rööwel laskis hobuse seljas naabri peale rewolwriga, mis siis küll lahti läks, aga ei trehwanud, kuna poiss, külma werd alal hoides, laskmise silmapilgul rööwlile kõigest jõuust puuga pähe wirutas, nii et see weriselt hobuse seljast maha kukkus. Seda nähes kargas ka teine hobuse seljast maha ja tungis kiwidega poisi kallale. Poiss sai kiwihoobi selga ja kaikaga wastu jalgu, mis suurt wiga ei teinud. Ennast kaitstes, ei pannud ta teist rööwlit tähelegi, kes juba toibudes kükakile ajas ja poisile seljatagast surmahoopi tahtis anda, kuid juba jõudis naaber juurde ja sai tööriistaga rööwlile uue hoobi pähe lüüa, mis peale see poolsurnult maha jäi. Teine tahtis põgeneda, aga abi kogus igalt poolt juurde ja saadi see ka wiimaks kätte. Et teine raskest pea hoopidest ja were jookstust waewalt weel hinges oli, siis pandi palwe päewa hommikul mõlemad wankri-le ja wiidi walitsuse kätte. Minu poja kohta kordas teine rööwel ühte lugu imestusega: „Ай, ай молодець, мальчикъ молодець!” — Räägitud lugu näitab, kui häbemataid hull-julged siinsed rööwliid on, kellede eest kusagil julge ei wõi olla. Edespidistes kirjades ei taha sarnastest läilustest enam nõnda laialt kõneleda.

Päevaleht (nr. 98), 27. aprill 1906, lk. 2

Kiri Suhum-Kaleest.

J. P. Et päewasündmused lõunamaa naisterahwa kombel ruttu wananedawad, siis lükkan lubatud pikema kirjelduse weel pisut edasi ja toon enne siinsetest rahutustest, sõjaseadusest ja selle tagajärgedest lühikese ülewaate.

Rahutused algasiwad minewa aasta algul Suhumi ümbruses sellega, et mitmed Grusia rahwad, kõige pealt mingrelid ja guriid endi würstide eesõiguste kautamist ja nende käest maa ühetasa ärajautamist nõudsiwad; peagi muutus waen walitsusewastaliseks ja rahwuswaheliseks. Peale sisserännanud wõeraste rahwaste oliwad kaukaslastest üksi abhasid, endise Abhasia (praeguse

Suhumi okrugi) pärisrahwas, kes kõigest kihutusest hoolimata walitsusewastalist waenu ei awaldanud, — olgugi, et nad niisama kui teised siinsed pärisrahwad Wene walitsust wihkawad. Wiimasel Wene-Türgi sõja ajal löiwad nad mässama ja on sest saadik mitmed õigused kautanud. Nende arwu määratakse kõigest 70,000 ümber, sest et mässu ajal palju tuhandeid surma on saanud ja palju Türgimaale wäljarännanud. Nad on Tsherkessi tõust, enamasti Muhamedi usku, hariduse poolest õige madalal järjel, sest et emakeelne kirjandus täitsa puudub. Nende keel on wäljarääkimise poolest üks kõige raskematest ilmas, mida keeletundjad — linnukeelega wõrdlewad. Seal tuleb kõiksugu looduse heali ette, mida ühegi tähestikuga tähenda ja see, kes mitte sündinud abhas ei ole, ialgi õigesti wäljarääkida ei saa. Ometi on neil ristiusku Gruusia rahwastest mõnesgi asjas paremad omadused. Abhas on otsekohe sama iseloomuga ja asjaajamisel auusam, rohkem tõearmastaja ja sõnapidaja, kuna mingrel näituseks salakawal, ilma auutundmuseta on, kelle ainus püüe selle peale käib, kuidas teist saaks igatepidi ülelööa.

Abhaside ja mingrelide wahel on juba wana waen olemas, mis minewal sügisel uuesti kippus lõkkele lööma. Selle juures oli eestlaste ja wenelaste seisukord koguni põnew; oleksime ju siis kahe tule wahale jäänud. Wene-Türgi sõjast saadik ei tohi abhasid linna läheduses asuda. Lõunapool wõiwad nad ainult Kodori jõeni asuda, mis linnast 20 wersta eemal on; põhjapool on nende elamiseluba piir weel kaugemal. Kodori kaldal on päratu suur abhaside küla, üle 15 wersta pikk; linna pool kaldal otse nende wastus on palju teiste rahwaste külasi, kelledest Estonia umbes keskkohas on. Esiteks oli kuulda ja tõsiselt karta, et abhasid lõuna- ja põhjapoolt ühendada ja kõiki teisi rahwaid eneste wahel häwitada tahawad. Nad ei pea üksi mittekaukaslasi wõerasteks pealtungijateks, waid ka mingrelisi ja muid, kes niisamuti teistest maakondadest Suhumi on tulnud. Wanaks wihaks hilisemast ajast on neil mingrelide wastu weel see, et wiimased neid Wene-Türgi sõja ajal nurjatumalt petsiwad. Just mingrelid oliwad, kes abhasisi mässule kihutasiwad ja ise ühes tõutasiwad wõidelda, aga lahingu ajal walitsuse nõusse löiwad. Uus waen sigines weel sellest, et mingrelid abhaside tüdrukuid warastasiwad, wiimased aga esimeste loomi, mitte üksi harjunud wiisil ei warastanud, waid juba karjade kaupa wäewõimul äraajasiwad. Et abhasid kõige kihutuse peale waatamata walitsusewastalisest waenust nüüd osa ei wõtnud, siis pidasiwad mingrelid neid ka selles suurteks süüdlasteks ja äraandjateks. Abhasid ise ütlesiwad: „Neid mingrelisi on weel küllalt elus, kes Türgi sõja ajal meie wanemate weregaga ostetud auutähta rinnas kannawad; asjata püüawad nad meid uuesti wõrgutada ja petta, kuna meil nende äraandmise läbi saadud wanad haawad alles walutawad! Meie oleme otsustanud nüüd rahuliseks jääda, ja loodame, et walitsus selle eest pärast ärawõetud maad ja wanad õigused isegi tasuks tagasi annab. Mässaku mingrelid üksi, kui tahawad; eks nad saa sedasama palka, mis meie enne saime!”

Selle tõesti mõistliku otsuse peale jäiwad eestlased wenelastega juba kaunis rahulisemaks, sest et meie, nagu räägitud loost näha, abhaside pealetungimist kõige rohkem kartsim. Kuid seda rahu polnud kauaks. Peale selle, et rööwimised, milledest juba esimestes kirjades rääkisin, iga päewaga kohutawamaks läksiwad, tuliwad jällegi teated, et abhasid ikka peale tahawad tungida.

Mingrelid ja nendega ühes guriid ja imeretinid nõudsiwad eestlastelt ja wene-
lastelt, et nendega ühes nõus peaksime olema ja igast külast 30 meest Kodori
kaldal wahis pidama. Kui eestlased abhasidelt endilt seletust nõudsiwad,
ütlesiwad nad meile: „Teiega pole meil misgit tegemist! Mingreli koerapoegi
meie häwitamata ei jäta, aga kui teie neid vähemalgi wiisil ei awita ja meie
nõus olete, siis meie teid ei puutu.” Meie seletasime, et meie ühestgi waenust
osa ei taha wõtta ja kõikidega rahus elada soowime, aga nõudsime ka, et nad
kord hobuse- ja loomawarguse mahajätaks. Wiimase kohta üteldi: „Ärge
nõudge wõimata asja! Wargus on meil suurem auuamet; noormees ei saa
muidu naistgi, kui ta tubli ja osawa warguse läbi enesele lugupidamist ei tee-
ni. Mingrelid riisuwad teid tee peal; waat' see on alatu wiis, niisugust alatust
meie ei salli.” No jah — pada sõimab katelt, kuid mustad on mõlemad! Kudas
röowel jälle walet ei salli, selleks toon ka naljaka näituse. Keegi moldawlane
röowiti Drandõi küla keskel omas majas paljaks; moldawlase enda tõenduse
järele wiidud talt 150 rbl. raha ära. Üks neist röowlitest saadi kätte, kes üle-
kuulamisel walitsuse wõimu ja sadande kuulajate ees uhkelt jutustas, mis ta
kõik teinud ja kus röowinud (ise alles 16 a. Mingreli poiss), lõpul aga lisas täie
pahandusega röowitud moldawlase kohta: „Et tal 150 rbl. oli, seda kelm
waletab: 100 rbl. kõigest oligi ja selle wõtsin küll, aga 50 paneb ise juurde. Mis
ta kelm ometi waletab? Mina niisugust alatut walet ei salli!” Waat kus alles
auuhinna wääriline auumeel ja tõearmastus!

Päevaleht (nr. 99), 28. aprill 1906, lk. 2

II.

Et eestlased (nagu ka teised mittekaukaslased) omalt poolt vähemalgi wiisil
misgisugust meealewaldust ei teinud, siis hakkasiwad meid warsti mingrelid
kahtlaseks, abhasidega ühes äraandjateks pidama, nii et meil hiljem mingre-
lide poolt rohkem karta oli. Nowembri kuul kihutas keegi ratsa mingrel Esto-
niast läbi ja hüüdis: „Tulge appi, abhasid on Nikolajewskis: röowiwad, põleta-
wad, tapawad!” Ise ruttas edasi, Drandõist, kui pea- ehk keskkohast abi too-
ma. (Nikolajewski mingrelide küla on Estoniast umbes 5 wersta hommiku-
pool Kodori kaldal [wahe peal on suur Wene küla] ja Drandõi küla wõi alew
niisamapalju linnapool, Kodorist 3 wersta eemal.) Juba pakkisiwad mitmed
paremaid asju, mis käes kanda wõimalik, kokku, et häda korral kudagi linna
poole põgeneda, sest „kas appi minna ehk mitte, igatepidi jääme kahe tule
wahele, kui asi tõesti nii on,” mõtlesime meie. Appi mineku arwasime kohe
wõimataks, sest taga wõiks teine osa seda hõlpsam meie kohast üle jõe küla
peale tulla. Walwasime ja wahtisime. Ööse hilja kihutas teine mingrel teatega,
et abi enam tarwis pole — saanud ise pealetungijatest jagu. Nagu pärast sel-
gus, olnud abhasi ainult 30 mehe ümber, kes mingrelide loomi tahtnud ära-
ajada. Wiimased tegiwad sääsest kohe elewandi ja sünnitasiwad asjata „tre-
wogat”. Nii sellest, kui mitmest teisest asjast oli aru saada, et mingrelid meid
plaanilikult abhasidega tülisse püüawad ajada, et siis esimeste nõusse löök-
sime ja mis peaasi, endid wastakuti nõrgendaksime. Kuid liikumise juhid ja

teised rohkem arusaajad, kellede püüe üksi walitsuse wastu käis, töötasiwad kõigest jõuust, et rahwuslist kokkupõrkamist keelda ja isekeskis lepitada. Peeti mitmed üleüldised koosolekud Drandõis, kuhu iga meesterahwas 16—60 aasta wanaduseni igast rahwusest sunnitud oliwad minema. Peale kihutusekõnede, mida paljudes keeltes, kõige rohkem Grusini, Wene, Mingreli ja Abhasi keeles peeti, mis aga wenelastest ja eestlastest ühtainustgi ärameelitada ei suutnud, kanti ka rahwuswahelisi lepituse kõnesi ette ja peeti aru, mis rööwlite wastu nõuuks wõtta. Kuna teisa rahwaid tuhandete kaupa kokku ilmus, tuli abhasisi ainult mõne saja ümber. Et eestlaste peale juba õige wiltu waadati, siis sunniti ühel sarnasel koosolekul kihutajate poolt nende ridade kirjutajat, et ta ka üht kõnet pidades eestlaste seisupaika teiste rahwaste kohta seletaks. Rääkisin siis Wene keeles mõne sõna sel põhjusel, et eestlased ei walitsusewastalist ega rahwuswahelist waenu vähemalgi wiisil awaldada ei taha, waid kõikidega rahu soowiwad elada, ja Kristuse õpetuse järele: „armasta ligimest!” igas inimeses, rahwuse peale waatamata, oma wenda näewad. Ainus nõudmine on, et wend ausameelne olgu, üksinda rööwlit ja kelmi meie wennaks ei suuda pidada.

Rööwlite wastu ei jõutud midagi, aga lepitusest näis lootuse järel asja tulema, kuni wiimaks 31. detsembril abhaside ja mingrelide wahel leppimine tõesti teuks tehti.

Päevaleht (nr. 101), 1. mai 1906, lk. 2

III.

J. P. Lepituse tagajärjel oleksime uuel aastal pika aja pärast kord jälle kergemini wõinud hinge tõmmata, kui rööwliid seda wõimataks poleks teinud. Siin ei leitud kudagi abi. Kui wahest mõni rööwel kätte saadigi, laskis kohane walitsus selle jälle lahti — ruumi puuduse pärast, nagu kuulsime. Ja ülepea polnud walitsust nagu olemasgi ehk oli üksi nimepidi. Sest kroonu strashnikud ja nende seisukohad (посты) riisuti ära. Kes sõjariistad ja mis tal oli, heaga ära andis, kihutati minema, wastuhakkajad tapeti maha. Korrapidajateks hakkasiwad omawolil rööwliid ise, kellede läbi Kaukasia pärisrahwas niisama kannatas. Ometi hakkas ennast walitsuse wõim uuel aastal rohkem näitama ja kawalad mingrelid jäiwad rööwimises tagasihoidlikumaks, — sest nagu hiljem aru saime, rööwisiwad uuel aastal kõige rohkem just abhasid — need „aumehed,” kes ennem „alatut riisumist ei sallinud” ja üksi osawat hobusewargust „mehe wääriliseks tööks” pidasiwad. Walitsuse nõuda peale, et iga rahwas ja asutus oma kelmid wälja annaks — keda eestlastel ja wenelastel ühte ainustgi wäljaanda ei olnud — wastasiwad õiglasemad kaukaslased, et nad kelmid kõik siis heameelega üles annawad, kui walitsus kohe neid jäädawalt kinni wõtab ja ära wiib, muidu ei tohi selle peale mõteldagi, sest kelmisi on palju, ja ülesandjatel pole siis enam eluga tegemist!

Nii kestis lugu, kuni märtsi algul Suhumis sõjaseadus maksma pandi, mis tõesti muutust tõi — paremuse poole, nõnda palju kui wiimased nähtused se-

da arwata lasewad. Kõige pealt on rööwimine õige haruldaseks jäänud. Wiimane rööwitöö katse sündis Estonias 21. weebruaril, millest juba „Päewalehe” 61. nr. kirjutasin. Et Kaukasia rahustajat kindral Alihanowi wäga metsikuks meheks peeti, kelle kannul, nagu üteldi, tuli, weri ja täieline häwitus käib, — mis siin ümberkaudu paiguti, näituseks Gurias, kus walitsusewastalised liikumised hoopis suuremad oliwad — ka tõesti sündis, siis tõusis ka Suhumis hirm suureks. Kuulda oli, et kindral isiklikult kõik külad läbi sõidab, ja kus aga ühtegi süüdlast ehk miski eksitust leiab — õigetest hoolimata waljusti nuhtleb, siis pani see ka eestlasi põnewusesse, ehk küll endil ühtegi süüd ei teadnud olema. Kuna suuremad süüdlased teadagi putku paniwad, annud teised kaukaslased — nende endi tõenduse järele — palwed ära, et neile andeks antaks, nad olla kihutajate läbi eksiteele wiidud; lubanud kõik kelmid wäljanda ja kõiki walitsuse nõudeid täites rahulisti elada. Tagajärg on teadmata, aga nõndapalju on kuulda, et mitme rohkem süüdlaste kaukaslaste kogukondade (külade) käest kroonu waranduse rööwimise ja rikkumise eest suured summad wälja nõutakse ja et üleüldine kohus (круговой суд) suwe pool Suhumis ära peetakse. Et pärismaalaste käest wiimase aja rööwimiste eest kahjutasu wälja nõutaks, selle kohta saatsiwad ka eestlased ühes wenelastega kindral Alihanowile palwekirja, aga wastus on weel saamata.

19. märtsil jõudis Alihanow ise Suhumi ja wõttis nädala sees Eesti ja Wene saadikud wäga lahkesti wastu. Kuulas meie elu- ja olukorda ka majandusliselt järele ja lubas ette panna, et meile maad juurde lisataks. Kuna pärismaalastelt sõjariistad ära korjatakse, jäetakse nad meile alles. Meie saadikud tähendasiwad, et meil ainult jahipüssid ja rewolwrid on — kõigil neidgi ei ole ja paremaid sõjariistu soowiksime, selle peale wastas Alihanow, et tal neid meile anda tagawaraks ei ole; käskis neidgi, mis neil on, tarwitada ja iga kahtlast isikut otsekohe mahalasta. Siis andis meile weel iga küla peale 5 ratsakasakat kaitseks (korter ja silmawalgus esiotsa külade poolt), käskis külasi omalt poolt niisama palju mehi wahis pidada ja ütles lõpuks: „Kui teid siis weel peaks riisutama ehk warastatama, nõuan seda pärismaalastelt mitmekordselt teie kasuks wälja!” — Linnast läks kindral warsti ära, ilma et küladesse oleks tulnudgi — wõib olla et wahest edespidi tagasi tuleb.

Niisugust lahkust ja head pööret ei oleks meie lootagi julgenud. Mis edespidi sünnib, on küll teadmata, sest tulewiku loori taha ei suuda ükski waadata. Kartust äratas küll mõnigi asi, kõige pealt see, et need, kellel midagi karta oli, iseäranis harjunud rööwliid, siis igalt poolt need, kellede warandus häwitati — mägedesse põgenesiwad, kus ka palju teisa „waba Kaukasia poegi” ligi peasemata kaljude wahel wastu hakkamist plaanitsewad, mille kohta ka ajalehed tähendawad, et Kaukasiat teist korda peab ära wõitma hakkama. Kuigi just päris lahinguid ja „ära wõitmist” ei peaks tulema, siis sunnib neid ikkagi nälg ja puudus hiljem jälle rööwkäikusi ette wõtma. Kuid tulewiku pärast ei maksa enneaegu kurta ega karta, kuna praegu rohkem kui aasta pikkuse hirmupäewade järel kord jälle wabamalt hingata wõime. Üleüldiselt on küll sõjaseadus kole ja kardetaw, mis ka kodumaal rääkimata walu sünnitas, aga Suhumi asunikudele on ta kergitust toonud, niipalju kui tänised tagajärjed otsustada lubawad. Kaukaslased, nimelt mingrelid, kes igalpool käskiwat ja pealetungiwat olekut näidates wägiwaldset ja toorest wõimuisanda püüdsiwad mängida,

on jälle wiisakaks, isegi alandlikuks saanud. Wiimast pole muidugi tarwis, küll aga wiisakat ja leplikku kokkusündimist inimliku auusameele alusel.

Kodumaa lood on meil ajalehtedest teada, tahtsin siis ka kodumaalastele lühidalt teatada, kudas Kaukasias wiimase aasta jooksul asjaolud on olnud. Kõike kokkuwõttes on loo lõpp praegu see, et kaukaslaste esimesel meeleawaldusel würstide wastu mitmeti õiguslik põhja oli, sest et wiimased rahwast wäga kurnawad; et aga rahwas nõudmist toore wägiwallaga awaldas, siis kadus ka õigusline põhi, ja nõudmistest ei tulnud vähematgi wälja. Rahwuswaheline waen oli teadagi ilma misgi mõistliku mõtteta — tõi ennem kahju, kui kasu; waenu awaldus ja wägiwald walitsuse wastu tõiwad selle toimepanijatele aga niisugust rasket tagajärge, mida kaua kahetseda saab, ja õiged teistega ühes peawad kandma, kuna need kogukonnad ja rahwad, kes kõike kannatades midagi seadusewastalist ei teinud, paremat elukorda vähemalt — lootagi wõiwad. —

(Lõpp.)